

Posudek bakalářské práce

Sociální motivy v tvorbě F. M. Dostojevského

předložil Stanislav Ozimý na FHS UK v Praze, říjen 2006

Práce se pokouší rozborem sociálních motivů v raných dílech F. M. Dostojevského ukázat na jejich důležitost a nepřehlédnutelnost v celku Dostojevského tvorby. Na pozadí poměrně rozsáhlé sekundární literatury autor srozumitelně rozebírá motivy „malého člověka“, poníženosti, sebevědomí skrze sociální status, sebevědomění si lidství skrze vztah k druhému člověku atd. V závěru autor naznačuje rozvinutí těchto motivů v tzv. vrcholných dílech Dostojevského.

Práci trochu chybí jasný literárně-teoretický i výkladový rámec. Autor patrně chápe vybraná díla jednak jako umělecké vyobrazení jistých ohledů reálného světa (společenské a politické situace v Rusku; postavení „chudých lidí“), jednak jako ozvěnu jiných textů (Gogol, Bělinskij), jejichž motivy uchopuje Dostojevskij nově, hlouběji a s důkladnějším porozuměním. Tomuto postupu přesně odpovídá i rozvržení práce: autor nejprve popisuje politickou a společenskou situaci v Rusku a její „ideové pozadí“, a poté stručně představuje vybrané texty Bělinského a Gogola, z nichž vybírá především ty motivy, které jsou zpracovávány Dostojevským.

Citelným nedostatkem je absence jednotící a samostatné myšlenky vlastní práce jako celku. Autor si vybral poměrně široké a v sekundární literatuře často omílané téma, k němuž je již těžko co dodávat. Práce je proto spíše jen slabou ozvěnou sekundárních textů než samostatnou interpretací. Navíc podstatnou část práce tvoří – kromě výše zmíněného popisu historického pozadí – rekapitulace děje a zápletky vybraných povídek a románů, takže pro důkladnější analýzu samotných „sociálních motivů“ nezbyvá příliš prostoru.

Autor pracuje s poměrně velkým množstvím primárních i sekundárních textů. Je proto škoda, že samotný výklad je jednostranný a zjednodušující (jak u primárních, tak u sekundárních textů) a chybí mu solidnější argumentace. Při vyvozování dílčích závěrů se autor většinou spokojuje s pouhým odcitováním sekundární literatury, místy však pro některá tvrzení chybí textová evidence. Nekriticky se kloní k poněkud idealizující a kýčovitě interpretaci probíraných motivů a neopouští prostor pro možnost jiného čtení. Např. v hrdinovi novely *Chudí lidé* Makaru Děvuškinovi odhaluje podle autora Dostojevskij „*vnitřní bohatství, krásu, jemnost a vysokou kulturu lidských cití*“ (str. 35; viz též str. 41). Není jasné, v čem spočívá „*vysoká kultura lidských cití*“ Makara Děvuškina, postavy, jejíž veškerý vnitřní život gravituje kolem pocitu méněcennosti a absence společenského uznání (tímto pocitem je veden i vztah k Varvaře). Zde se ukazuje i jednostrannost a účelovost při výběru konkrétních pasáží primárního textu: autor příliš nebere v potaz některé Děvuškinovy „tyranské“ rysy, např. když si uzurpuje právo na budoucnost Varvary a citově ji vydírá (viz např. dopis z 1. července: „*Co bychom si bez Vás počali? Co bych pak já, dědek, dělal? (..) Jak je vidět, chcete, aby mě vezli na nákladním voze na Volkovský hřbitov. Aby mě na té poslední cestě doprovázela jen nějaká stará sešlá žebračka, aby mě zasypali pískem, odešli a nechali tam opuštěného. Máte břich máte břich, má nejdražší! Jaký opravdu těžký břich to máte, Bože můj!*“). Na pozadí této pasáže není moc jasné, v jakém smyslu nám Chudí lidé zanechávají „*hluboké poselství, které lze vyjádřit několika slovy: Necht' už je člověk jakkoli ponížěn a uvržen do jakékoliv bíd, pořád je v něm možno nalézt hluboký pramen svobodné a sebe zapomínající křesťanské lásky.*“ (str. 42). Text (nejen) *Chudých lidí* je v některých ohledech víceznačný, což autor vůbec nereflektuje (např. „komický“ rozměr některých situací, jenž v souvislosti s Chudými lidmi zmiňuje i Kautman: 1992, str. 13).

Celkově považují práci za velmi dobrou a navrhuji ji hodnotit v pásmu 22-29 bodů podle výsledku obhajoby.

V Praze, 25. října 2006

Mgr. Stanislav Synek